

ВИСНОВОК

**рецензента, доктора педагогічних наук, професора Н.П. Волкової
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертаційної роботи
Кожушкіної Тетяни Львівни
«Формування культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного
коледжу у процесі фахової підготовки»,
що представлена на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 015 – професійна освіта**

Своєчасність і перспективність проблеми даного дисертаційного дослідження обумовлена: глобалізацією всіх сфер суспільного життя, орієнтацією вищої освіти на входження до світового освітнього простору, міжкультурну комунікацію, діалогову модель навчання та виховання; зростаючими вимогами держави до якості вищої освіти, стурбованістю станом професійної та особистісної компетентності сучасних фахівців, зокрема випускників педагогічного коледжу.

У зв'язку із зазначеним, дисертаційне дослідження Кожушкіної Тетяни Львівни є цілісним дослідженням у вітчизняній педагогічній науці, яке на науково-теоретичному, практичному та методичному рівнях розкриває проблему формування культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу у процесі фахової підготовки та демонструє глибоке розуміння автором сучасних підходів до підготовки зазначених фахівців.

Важливість рецензованого дослідження підтверджує й те, що воно відповідає основним напрямам досліджень науково-дослідної лабораторії інноваційних методів навчання і кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Університету імені Альфреда Нобеля, проведених у межах комплексних наукових тем: „Модернізація професійно-педагогічної освіти в Україні в умовах інтеграції до світового освітнього простору” (державний реєстраційний номер 0112U002287) і „Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті

евроінтеграції” (державний реєстраційний номер 0717U004331).

Дисертанткою чітко визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету, гіпотезу й відповідно завдання дослідження, обґрунтовано вибір методів пошукової роботи. Слід зазначити, що структура роботи відрізняється логічною продуманістю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань дослідження. Вважаємо, що формулювання головних методологічних характеристик роботи є цілком логічним, кваліфікованим та виваженим конструктом, який заслуговує на схвалення та має наукову цінність. Не можна оминати увагою й доцільне обрання методів дослідження, їх відповідність завданням, що вирішувалися у процесі роботи.

Зупинимось на конкретних результатах дисертаційного дослідження Кожушкіної Тетяни Львівни більш детально.

У результаті комплексного аналізу філософської, педагогічної, культурологічної, психологічної наукової літератури з досліджуваної проблематики дисертанткою розкрито методологічні та теоретичні засади формування культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу, основу яких становлять: історико-філософські погляди вчених-мислителів та доробки сучасних науковців щодо розвитку уявлень про цінності, норми та правила, що є регуляторами міжособистісних відносин; взаємозв'язки культури міжособистісної взаємодії з іншими галузями знань (філософією, культурологією, соціологією, педагогікою, психологією, конфліктологією, етикою); дослідження, завдяки яким розкривається роль культури міжособистісної взаємодії у майбутній професійній діяльності студентів педагогічного коледжу; результати наукових доробків, в яких конкретизовано проблему визначення структурно-критеріальних характеристик культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу; праці, в яких висвітлюється потенціал системи фахової підготовки студентів педагогічного коледжу у формуванні культури міжособистісної взаємодії студентів.

Сильною стороною дисертації є теоретично обґрунтований авторський погляд на культуру міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу, яку презентовано як сформоване особистісне утворення, що є компонентом загальної культури особистості, що ґрунтується на інтеріоризованому комплексі специфічних знань, умінь, навичок та історичному досвіді, які становлять духовно-моральну і соціально-емоційну сутність особистості та сприяють її самореалізації у спільній діяльності.

Вагомим здобутком Тетяни Львівни вважаємо обґрунтування структурних компонентів культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу, а саме: аксіологічно-мотиваційний (значущість та потреба у набутті знань та умінь, що сприяють ефективному здійсненню міжособистісної взаємодії); когнітивний (повнота, міцність та характер засвоєння знань, що стосуються питань культури міжособистісної взаємодії); діяльнісний (рівень оволодіння сукупністю умінь: інформаційно-прогностичні, культурно-комунікативні, інтерактивні); особистісний (рівень емоційного інтелекту, спрямованість у спілкуванні, рефлексивність у життєдіяльності).

Тетяною Львівною чітко й методологічно впевнено розроблено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено на ефективність модель формування культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу у процесі фахової підготовки, яка ґрунтується на системно-синергетичному, культурологічному, аксіологічному, комунікативному, особистісно орієнтованому підходах та принципах формування зазначеного феномена: діалогізації навчання міжособистісній взаємодії, гуманізації, зв'язку теоретичної та практичної підготовки до здійснення ефективної міжособистісної взаємодії, соціалізації процесу навчання встановленню ефективної міжособистісної взаємодії, доцільної комунікативної активності та свідомості, індивідуалізації навчання, встановленні міжособистісної взаємодії, рефлексивності взаємодії.

До переваг роботи Тетяни Львівни можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в тому, що авторкою розроблено та впроваджено модель формування культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу у процесі фахової підготовки, що може бути застосована як основа моделювання відповідного процесу для студентів коледжів інших напрямів; модифіковано зміст навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Історія України», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Основи педагогічної майстерності», скориговано їхні цільові орієнтири; розроблено програму та навчально-методичне забезпечення спецкурсу «Основи культури міжособистісної взаємодії у педагогічній діяльності»; сформовано банк педагогічних ситуацій культурно-комунікативної спрямованості; дібрано та адаптовано пакет діагностичних матеріалів для визначення рівня сформованості культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу у процесі фахової підготовки; розроблено програму діяльності студентського клубу «Unity».

Цілком підтримуємо дисертантку в її прагненні ретельно представити емпіричну частину дослідження, яка видається нам досить об'ємною й цілком логічною. Імпонує детально розроблений і вдало проведений педагогічний експеримент, зокрема формувальний етап, у межах якого логічно простежується зв'язок теоретичних ідей зі способами їх практичної реалізації. Представлені результати свідчать, що внаслідок запровадження розробленої моделі формування культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу у процесі фахової підготовки виявлено позитивні якісні та кількісні зміни у формуванні культури міжособистісної взаємодії. На констатувальному етапі в ЕГ було лише 18,9% студентів (22 особи), які мали високий рівень сформованості культури міжособистісної взаємодії, на контрольному етапі їх відсоток становив 38,8% (45 осіб); розрив – 17,9% засвідчив перехід студентів на більш високий рівень сформованості визначеного феномена. Відповідно

відбулося зменшення кількості студентів ЕГ, що мали низький рівень сформованості культури міжособистісної взаємодії до 19,0%, розрив між показниками до та після експерименту становив 18,1% проти 7,7% у студентів КГ. Використання методів математичної статистики для аналізу результатів контрольного етапу дослідження, зокрема факторного, дисперсійного, кореляційного аналізу, який проводився у системі IBM SPSS, дозволило відстежити динаміку змін у просуванні студентів педагогічного коледжу до оптимального рівня сформованості культури міжособистісної взаємодії.

Здійснена теоретична робота відображена у виступах на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях та у 22 публікаціях, з них 21 одноосібна, у тому числі: 7 статей у наукових фахових виданнях, 2 статті у зарубіжному виданні, 1 стаття у науковому виданні, що входить до наукометричної бази Scopus у співавторстві, 12 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

На підставі висвітленого можна констатувати, що всі завдання дослідження автором ретельно проаналізовані, його результати ґрунтовно перевірені достовірними сучасними методами дослідження; всі положення роботи якісно аргументовані й підкріплені посиланнями на відповідні джерела; висновки, представлені у дисертації, свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження та відповідають поставленим завданням. Дисертація написана досить грамотно й оформлена згідно вимог «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника». Важливу роль у досягненні мети роботи відіграють змістовні додатки, укладені автором.

Поряд із вказаними позитивними сторонами рецензована робота містить певні моменти дискусійного характеру, а саме:

1. Розкриваючи другу групу теоретичних засад дослідження, до якої входять наукові праці, в яких охарактеризовані взаємозв'язки культури

міжособистісної взаємодії з іншими галузями знань (філософія, культурологія, соціологія, педагогіка, психологія, конфліктологія, етика), автору бажано було ж окремо зупинитися на доробках українських вчених стосовно предмета дослідження.

2. У параграфі 1.2 авторка презентує погляди науковців на розмаїття функцій культури міжособистісної взаємодії. Проте, не зрозуміло, на яких саме функціях робиться акцент у дисертаційному дослідженні.

3. Відомо, що зарубіжні дослідники надають умінням міжособистісної взаємодії особливого значення у структурі, «soft skills» спеціалістів. Вважаємо за доцільне під час обґрунтування діяльнісного критерію культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу висловити авторський погляд на «soft skills» як комплекс «гнучких компетентностей» фахівця.

4. Вважаємо, що наведений у параграфі 1.3 перелік спеціальностей, за якими готують фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» з галузі знань «Педагогічна освіта» на базі 9–11 класів, доцільно представити у вигляді таблиці, або перенести в додатки.

5. У параграфі 2.1 авторкою презентовано спеціальні принципи навчання. Проте, не розкрито сутність принципу індивідуалізації навчання для встановлення міжособистісної взаємодії.

6. Розкриваючи рефлексивно-аналітичний блок розробленої моделі автору бажано було б зупинитися на конкретних технологіях, які передбачено з метою вдосконалення рефлексивної складової культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу.

7. Більш ґрунтовного висвітлення потребує механізм моніторингу кожного критерію культури міжособистісної взаємодії студентів під час проведення констатувального етапу експериментального дослідження. Упевнена, що дані результати збагатили б роботу.

Втім, висловлені зауваження не применшують цінності дослідження. В цілому, дисертаційна робота Кожушкіної Тетяни Львівни безсумнівно є самостійним і цілком завершеним результатом наукових пошуків дослідниці, відзначається безперечною актуальністю важливої та значущої проблеми професійної освіти, містить значні наукові доробки, нові, раніше незахищені наукові положення. У зв'язку із вищенаведеним вважаю, що дисертаційна робота Т.Л. Кожушкіної «Формування культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу у процесі фахової підготовки» за актуальністю, новизною теоретичних результатів, високим рівнем проведених досліджень відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій раді на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 015 – професійна освіта.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інноваційних технологій з
педагогіки, психології та соціальної роботи
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

Н.П. Волкова

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ
ТА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

